

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Vilija Mikuckienė

**PECULIARITIES OF INVESTIGATION OF BANKRUPTCY
CASES IN COURT**

Summary of Doctoral Thesis

Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2007

The doctoral thesis prepared in 2003 – 2007 at Mykolas Romeris University.

Scientific supervisor:

Doc. dr. Virgilijus Valančius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The doctoral thesis is defended at Jurisprudence Council of Mykolas Romeris University:

Chairman of the Council:

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Prof. dr. Kazys Meilius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. dr. Antanas Marcijonas (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. prof. dr. Jonas Prapiestis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Dr. Agnė Baranskaitė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Opponents:

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. habil. dr. Viktoras Justickis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law –
01 S)

The doctoral thesis will be defended in a public session of Law Research Council on 15 January 2008, 15.00 in Senate's Meeting Hall (Room 230), Mykolas Romeris University.

Address: Ateities g. 20, LT-08303, Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral thesis sent on 15 December, 2007.

The doctoral thesis may be reviewed in the Nation Library of Martynas Mažvydas and the library of Mykolas Romeris University.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Vilija Mikuckienė

BANKROTO BYLŲ NAGRINĖJIMO TEISME YPATUMAI

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2007

Disertacija rengta 2003 – 2007 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis konsultantas:

Doc. dr. Virgilijus Valančius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. dr. Kazys Meilius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Prof. dr. Antanas Marcijonas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Jonas Prapiestis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Dr. Agnė Baranskaitė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. habil. dr. Viktoras Justickis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2008 m. sausio 15 d., 15 val., Mykolo Romerio universiteto Senato posėdžių salėje (230 aud.).

Adresas: Ateities str. 20, LT-08303, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2007 m. gruodžio 15 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje ir Mykolo Romerio universiteto bibliotekoje.

INTRODUCTION

Topicality, novelty and practical significance of the doctoral thesis. Enactment of the reform of the civil procedure law within the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania (hereinafter – CCP of RL), the model of social civil procedure was incorporated therein the main ideas of which were developed by Fr. Klein who recognized civil procedure as “a tool for social aid devoted to assure help of the state for defending violated rights”. Previously valid nearly absolute oral forms of investigation of cases were refused, public interest was acknowledged and the mechanism of its defence was created within different categories of civil cases, the possibility to analyse some disputes following simplified order was foreseen, new criteria of delimitation of disputes and special legal procedure were chosen, etc.

Not every civil dispute distinguishes itself as socially significant, having numerous and complicated problems to be resolved, therefore it is not expedient to apply the same model of analysis for all kinds of disputes. It is very important to differentiate specific features of analysis within different categories of civil cases insofar as it concerns character, complexity and public significance of civil relationships. Analysis of civil cases is differentiated by the complexity of the cases and the nature of material-legal relationships. Legislative authority distinguished different categories of civil cases based on two criteria: the necessity to protect public interest in civil cases where the dispute arose because of legal relationships, important and significant to the society, and the complication of the cases, i.e. specific features and expediency of legal relationships, in the area of which the dispute arose, are taken into account, certain relationships may underlie special rules for resolution of the dispute.

The possibility to differentiate peculiarities of investigation of specific categories' civil cases was evaluated as undoubted advantage in the explanatory note of the draft of CCP of RL. Notwithstanding the fact that disputes arising out of family, labour relationships, violations of thing ownership (Sections XIX, XX, XXI, Part IV of CCP of RL) have features of certain specificities of procedural investigation (increased public interest, more active role of the court, specific principles in force and general procedure principles operational to a certain extent), undoubtedly, cases pertaining to bankruptcy and restructuring are also included into specific category cases; the order of investigation of the mentioned cases maintain next to the greatest procedural specificities if compared with CCP of RL which incorporated general dispute investigation order.

However, the legislature of the Republic of Lithuania chose another regulation of investigation of bankruptcy cases than those arising out of family, labour relationships or violations of thing ownership, i.e. procedural peculiarities of investigation of bankruptcy and restructuring

cases were incorporated not by Part IV of CCP of RL which is devoted to specific features of analysis of family, labour cases and cases of violations of thing ownership, but in special legal acts – Enterprise Bankruptcy Law of the Republic of Lithuania and Law on Restructuring of Enterprises of the Republic of Lithuania. Such a decision of the legislative authority, i.e. not to incorporate regulatory enactments defining investigation of bankruptcy and restructuring cases into the main regulatory enactment which regulates procedures of investigation of civil cases in Lithuanian courts, but only establishing that provisions of CCP of RL are operational insofar as they are not contradicting to Enterprise Bankruptcy Law and Law on Restructuring of Enterprises (Part 1 Article 1 of CCP of RL), seems unjustified as incorporation of specificities of procedural cases' investigation in a special law is not characteristic of Lithuanian legal system and traditions of codification. Commonly special laws regulate separate aspects of material-legal relationships, but procedural aspects of such relationships are regulated by procedural laws – codes.

The aforementioned position of the legislator may be justified only from the point of view of one aspect, namely, casuistry of legal acts that regulate relationships of bankruptcy what is uncommon in CCP of RL incorporating procedural legal relations.

Casuistry of Enterprise Bankruptcy Law of the Republic of Lithuania (hereinafter EBL of RL) was predetermined by the fact that bankruptcy of an enterprise and the procedure of bankruptcy execution is extremely difficult economic, social and legal phenomenon maintaining features of complexity, i.e. very close relationship of material and procedural legal norms. Besides, the institute of bankruptcy procedures, after the restoration of the statehood of Lithuania, is a relatively new phenomenon therefore regulation of legal relationships of bankruptcy procedure is not an easy task. As legal acts governing bankruptcy legal relationships are not sufficiently perfect – although within the last fifteen years they have been modified and improved several times (EBL of RL underwent even three main versions that were modified and revised many times) – this, in fact, encumbers their application in the practice of courts. For this reason, theoretical and practical investigation with the purpose to establish gaps, collisions and imperfections of legal acts regulating bankruptcy legal relationships, prove to be inevitable.

Complexity of bankruptcy cases' investigation is reasoned by frequent change of legal acts ruling bankruptcy legal relationships, the need to protect public interest, specific structure of bankruptcy procedure, as well as abundance of participants in the case and special legal status of the participants in bankruptcy cases. Because of the aforementioned reasons it is often required from the court which deals with bankruptcy cases to have not only legal but also economic expertise (appropriate apprehension of different legal forms of specific features of the enterprise activities, financial operations and the content of their accompanying documents), therefore proper

regulation of bankruptcy procedures would make the investigation of cases within this category more fluent, operative and economical.

Legal acts governing bankruptcy legal relationships may be considered amongst the most important legislation that regulates mutual relationships between economic entities under market economy conditions. First of all, bankruptcy of any company is associated with numerous requirements of the creditors, that is why liquidation of a bankrupted enterprise makes a direct impact on civil turnover in process of the state. Second, bankruptcy proceedings executed in an intense, effective and economical manner ensure protection not only of the interests of creditors of the enterprise-debtor that is under bankruptcy but also the interests of the enterprise itself and social interests of the state.

Because of the listed reasons research of bankruptcy procedure becomes extremely vital and, in fact, may assist the legislature in making a decision in favour of one or another bankruptcy procedure model or selection of a regulatory aspect. Researches of such nature help to fill in the gaps of legal acts regulating bankruptcy legal relationships and to improve valid provisions of legal acts simplifying in such a way their practical application.

With the purpose to assure effective judicial investigation of bankruptcy it is indispensable to remove contradictions among provisions of CCP of RL and special laws incorporating specific features of execution of bankruptcy proceedings, also to determine a proper regulatory system of bankruptcy legal relationships with the help of establishment of the legal base which would be the grounds for making uniform judicial practice of investigation of bankruptcy cases in courts with clear reference to bankruptcy procedures and the order of their performance; this would enable operative, concentrated and economical resolution of property disputes arising out of incapacity to fulfill financial obligations among interrelated economic entities with assurance of protection of rights and rightful interests of more vulnerable economic entities, to safeguard effectively and defend timely the interests of society.

It is the complexity of problems and their resolution encountered in the process of investigation of bankruptcy cases in courts and the absence of sufficient amount of researches on this vital topic that makes the thesis topical, new and significant in practice and this is, according to the author, the matter beyond doubts. There has been no complex scientific investigations done in Lithuania at all which would deal with peculiarities of bankruptcy cases investigation in court, therefore performance of such an analysis is vital both from theoretical and practical point of view.

The object of the analysis: The object of this research – bankruptcy legal relationships and specific features of judicial investigation of bankruptcy cases, historical origin, development, legal origin, objectives and the essence of bankruptcy procedures.

The objective of the work. To study in a complex manner specific features of investigation of bankruptcy cases in courts, to detect drawbacks of the existing legal regulations and to make proposals and recommendations for their improvement.

With the purpose to disclose exhaustively problematic sides of the object of analysis, the author raised the following **objectives of the work**:

1. Perform an overview of historical evolution of bankruptcy procedures with the aim to find out preconditions of appearance of bankruptcy proceedings, their development and peculiarities that prevailed within different evolution stages;

2. Establish the nature of legal regulations governing bankruptcy procedures;

3. Disclose the essence of the institute of bankruptcy procedure, its content, tasks and conception and with the help of this to clarify which model of bankruptcy procedure has been incorporated in the laws of Lithuania;

4. Determine which general civil procedure principles and to what extent influence investigation of bankruptcy cases;

5. Discover specific theoretical and practical features of initiation and investigation of bankruptcy cases in courts, disclose specific features of acquisition and realization of the rights and duties of the persons participating in a bankruptcy cases, and to show most common problems arising thereof and to propose possible ways of their resolution;

6. Perform a thorough analysis of legal regulations governing specific features of investigation of bankruptcy cases and the practice of courts that is formed while examining bankruptcy cases and to establish what factors determine specific features of investigation of bankruptcy cases.

Statements of the doctoral thesis to be defended:

- Lithuanian legislative authority chose a creditor bankruptcy procedure model but Lithuanian courts applying in their practice provisions of EBL of RL implement liberal bankruptcy procedure model;

- judicial investigation of bankruptcy cases would become smoother, more operative and more economical if specific features of investigation of bankruptcy cases were incorporated in Part IV of CCP of RL – “Peculiarities of investigation of specific categories of cases”;

- the existing regulation of bankruptcy procedures is not sufficiently perfect as it does not prescribe the mechanism for equal protection of interests of the debtor and all creditors of the enterprise in bankruptcy.

Sources of the analysis. The main sources of this research are CCP of RL of 2002 and EBL of RL. Other regulatory sources of the analysis – Constitution of the Republic of Lithuania,

The Community Council Regulation No.1346/2000/EC on insolvency procedures, Civil Code of the Republic of Lithuania, Labour Code of the Republic of Lithuania, laws regulating different legal persons' activities (Law on Companies of the Republic of Lithuania, Law on Agricultural Companies of the Republic of Lithuania, Law on Partnerships of the Republic of Lithuania, Law on Individual Enterprises of the Republic of Lithuania, Law on Cooperatives of the Republic of Lithuania, Law on Public Institutions of the Republic of Lithuania, etc.), Law on Mortgage of the Republic of Lithuania, Law on Movable Property Mortgage of the Republic of Lithuania, Tax Administration Law of the Republic of Lithuania and laws on different sorts of taxes, Law on Guarantee Fund of the Republic of Lithuania, Law on Control of the State Assistance for Economic Entities of the Republic of Lithuania and other legal regulations. With the aim to disclose the intentions of the legislator while choosing legal regulation, the work is also based on preparatory material of CCP of RL, EBL of RL, draft laws and their explanatory notes.

Seeking to reveal historical evolution of bankruptcy procedure, its nature, also searching for the ways to resolve the problems encountered during the investigation of bankruptcy cases, the author for the thesis also made use of doctrine legal sources – textbooks, monographies, scientific articles.

Protection of a creditor's interests against a debtor's insolvency has been the object of legal regulation from time immemorial. Thus, modern interpretation and regulation of bankruptcy procedure is the result of evolution of a long and, first of all, customary law, later – written law. Therefore the analysis of different institutes of bankruptcy procedures using historical and comparative methods was performed for the establishment and evaluation of different bankruptcy procedure aspects, their origin, reasons of transformation and influence on modern law doctrine, legislation and court practices. Employment of historical method determined reference to legal acts that were in force during the period of the first independence of Lithuania and other periods (for example, Statute of Lithuania, Law on Civil Legal Procedure, etc.). As investigation sources in the thesis legal acts of foreign countries (France, Germany, Italy, the United Kingdom, the United States of America, Russia, etc.) that regulate bankruptcy procedures and their execution were analysed applying comparative method.

Abundance of laws, their imperfection and frequent change, numerous amounts of bankruptcy cases reason that alongside with regulation by laws court practice becomes an important resource in the sphere of bankruptcy. Therefore, in the present research while employing the method of systematic legal analysis many rules of legal application and explanation formulated within court practices were discussed and examined and the correlation was established between

them and CPC of RL, EBL of RL and other special legal acts which determine specific features of investigation of bankruptcy cases.

Overview of the analysis. In the theory of law while explaining various legal phenomena a very important role lies on interpretation of various concepts and categories. For the law to become reality and to fulfill its functions, exterior expression – form of law – is necessary, in some cases called as sources of law. In interpreting law it is necessary to establish its core meaning. Law is explained using various categories: economic, moral, practical, factual arguments as well as relevant information known and understandable to everyone, and information sources are namely the sources of law. But the source of law is first of all identified with the source of legal idea, whereas laws, collections of laws, codes, practice of courts, chronicles, scientific works, i.e. texts from which we receive information about legal regulations valid in previous societies and legal ideas materialized with the help of them, are called sources of law. It goes that legal source is the primary, main and basic information carrier on the grounds of which interpretation and understanding of the law itself is based, as well as its essence and meaning.

As it was rightly observed by V. Valancius if compared with the beginning of the last decade of the last century it has been noticed that lawyers' point of view towards the conception of law as a legal tool has considerably changed. At that time letter of law prevailed, nowadays, due to evolution of legal idea, the priority is given to the core explication of the content of goodness as protected by law, also its discovery using different methods of interpretation of law. Because of this reason not only interpretation of the content and the essence of different legal regulations gain greater weight applying linguistic, historical, comparative and analysis of laws methods but also the analysis of practices of courts and interpretations on separate theoretical and practical aspects of bankruptcy procedure of numerous civil procedure investigators is becoming more and more meaningful. Namely, with the help of these methods the analysis of bankruptcy and the origin, evolution, content and mechanism of work of bankruptcy procedure institutes was performed what helped to reveal contemporary peculiarities of investigation of bankruptcy cases in courts.

For the thesis the most significant were the works of the following authors: Vl. Macys, D. Gecas, A. Driukas, V. Visinskis, V. Nekrosius, V. Mikelenas, R. Norkus, R. Jazbutis and J. Bivainis. Although it is noteworthy that only some of the mentioned authors paid attention to revealing specific features of judicial investigation of bankruptcy cases. D. Gecas in his article "Unaffordability of debtors and bankruptcy" nicely depicts peculiarities of bankruptcy proceedings that existed during the period of the first independence of Lithuania, V. Visinskis in his article "Recovery of debts from bankrupting individual (personal) enterprise and its owner" discloses specific features of execution of the proceedings when recovery is directed not only towards the

bankrupting enterprise but also towards the assets of its owner. Separately should be mentioned applied research “Conception of insolvency and analysis of its legal regulation” elaborated by a group of authors (V. Visinskis, A. Driukas, R. Svetikaite, R. Ruskyte, A. Sakalas, V. Cesonis, R. Velicka, R. Jazbutis) which discusses at length understanding of insolvency and regulation of insolvency legal relationships in Lithuania and foreign countries. One more interesting scientific study was performed by K. Butkus, R. Jazbutis, T. Kelpsas, E. Lauzikas, R. Velicka and V. Visinskis called “Analysis of ways to resolve natural persons’ insolvency problems” which was devoted to disclose the need for natural persons’ bankruptcy regulation in Lithuania. But undoubtedly most attention to specific features of execution of bankruptcy proceedings in Lithuania was devoted by R. Norkus who dedicated several articles for this issue, i.e. “Specific features of procedural investigation of bankruptcy cases”, “Investigation of bankruptcy cases: theory and practice” and also the authors of comments of EBL of RL – J. Bivainis and R. Jazbutis.

The thesis also relies on foreign law doctrine, especially of those countries which had most influence on contemporary bankruptcy proceedings in Lithuania, i.e. Russia and France. Especially important for the thesis are the following authors: J. Bonard, H. Laffont, R. Le Choi, V. Marquette, M. V. Teliukina, G. F. Sersenevic, A. Ch. Golmstein, V. V. Stepanov, A. V. Sestakov, V. V. Jarkov, Z. G. Besonova, M. I. Braginski, V. N. Tkaciov and the works of other authors. In analysing the existing bankruptcy procedure models of the world the works of B. Leonard, R. David, G. Douglas, D. Garbus, R. Jordan, V. Waren, M. Lynn, L. Lo Pucki, P. Pajardi, G. Pape, P. Schlosser, W. Uhlenbruck and some other authors were most significant.

Methodology of the work. With the purpose to attain the tasks of the work the author complexly used theoretical and empirical scientific investigation methods – historical, teleological, analysis of documents and judicial phenomena, linguistic, comparative, systematic analysis, statistical, logical, abstraction and generalization.

Historical method was employed not only to establish historical sources of bankruptcy proceedings and their historical origin but also the influence of historical evolution of bankruptcy proceedings on contemporary bankruptcy procedures of Lithuania, their regulation, interpretation and application.

With the help of the teleological method it was the aim to find out concrete circumstances of adoption of legal regulations ruling bankruptcy legal relationships, their genesis, also to establish the objectives that were sought by legislators in different historical periods of time and the meaning that was tried to be ascribed to different regulations.

Methods of analysis of documents and judicial phenomena were used for acknowledgement and disclosure of Lithuania, European Union, international, foreign countries’

legal regulations and their draft projects, content, meaning and significance of procedural decisions of courts of European Court of Justice, Lithuania and foreign states.

Comparative jurisprudence method was applied as a means for disclosing the aims and essence of bankruptcy proceedings, the content of bankruptcy proceedings models existing in the world and the most important differences among them. The comparative method was also used for showing the contents of provisions of CCP of RL and EBL of RL, their correlation, competition etc.

Usage of linguistic method enabled to explain literal meaning of the words bankruptcy, insolvency, bankruptcy procedure and other words used in CCP of RL, EBL of RL and other legal regulations.

Usage of systematic analysis method was predestined by the systematic origin of CCP of RL as a codified legal act and also EBL of RL which is special from the point of view of CCP of RL and is one of the main resources of the research, also its relation with CCP of RL and provisions of other legal acts. Due to this method the place of bankruptcy procedure institute in the system of civil procedure law was illustrated.

With the help of abstraction method the thesis depicts the concept of insolvency, bankruptcy and bankruptcy proceedings, also the essence and objectives of bankruptcy proceedings were cleared up.

Logical and generalization methods were employed to generalize theoretical and practical investigation material and to formulate the conclusions.

CONTENT OF DOCTORAL THESIS IN BRIEF

The doctoral thesis is composed of introduction, three main parts of investigation – “Historical overview of bankruptcy procedures“, “Conception of bankruptcy procedures“, “Investigation of bankruptcy cases in court“, conclusions and proposals. At the end of the work there are references of the sources that were used in the thesis and the list of scientific publications related with the matter studied as prepared by the author.

In the first part of the work “Historical overview of bankruptcy procedures“ a concentrated historical investigation of bankruptcy proceedings evolution was performed: the origin of the institute, reasons for their appearance, development. In the analysis of development of Roman legal institutes that regulate the debtor’s and the creditor’s relations and the execution of proceedings the author states that it was in the Roman law where first rudiments of bankruptcy proceedings were traced. In the beginning the main regulation of insolvent debtor’s relation was distinct in that that the creditors of the insolvent debtor had the right to direct their recovery towards the person of the debtor and not towards his or her assets, the right to use violence by the creditor against the respondent was also justified, self-government was permitted. With time the need appeared to limit self-determined actions of the creditor permitting them only in case of the debtor’s dishonesty. Radical change of the standpoint of the state towards debt relationships when the authorities started to restrict self-governing of the creditors and slightly facilitated conditions of the debtors served a more rapid development of economic-commercial relationships. In such a way legal regulations appeared in the Roman law that governed direction of recovery towards the debtor’s assets. But the creditors gained the right not to entire assets of the insolvent debtor. The law gave the debtor *beneficium competentiae* right what meant that the creditor could not possess the debtor’s personal belongings necessary for common living. After a thorough examination of separate Roman legal institutes the author concludes that it was in the Roman times when the background of bankruptcy proceedings was developed in a way we understand them today and they still remain vital nowadays. Having analyzed the origin of bankruptcy proceedings the author continues her historical bankruptcy procedure evolution excursus making brief evolution analysis of bankruptcy relations in Medieval Italy where the term „bankruptcy“ sprang up, and the analysis of bankruptcy legal relationships in France, Germany, England, Russia of New and Modern times. Due to this excursus the development of bankruptcy procedure was disclosed, legal influence of one state on the regulation of bankruptcy relationships of the other state as well as legal influence of these states on the development of bankruptcy proceedings in Lithuania. Historical analysis of foreign states’ bankruptcy procedures was performed purposely focusing on the fact that in some

parts of the territory of Lithuania the laws of German Empire, Russian Empire and France (Poland) were in force for long time. The author also distinguishes and examines different stages of bankruptcy procedure in Lithuania: rudiments of bankruptcy proceedings in the statutes of Lithuania; regulation of bankruptcy legal relationships in the periods 1840-1918, 1918-1940, 1990-2007.

In the second part of the work “Conception of bankruptcy procedures” first of all is depicted legal origin of regulations governing bankruptcy procedure and the correlation with regulations of material law. It is investigated if there exist all preconditions for the legal regulations ruling bankruptcy relations to make an independent branch of law – bankruptcy law. The author states that bankruptcy relations do not meet all the conditions indispensable for an independent branch of law to appear, therefore bankruptcy law should not be treated as an independent branch of law. Accordingly, material aspects of bankruptcy legal relationships are ascribed to the sub-branch of the Civil law – commercial law and procedural legal regulations ruling bankruptcy legal relationships are attributed to the sub-branch of the civil procedure. Further the author analyses the concept of bankruptcy procedure. In order to formulate the definition of bankruptcy procedure the author gets deeper into the core of the terms “insolvency” and “bankruptcy” arriving at a conclusion that one should not treat concepts “insolvency” and “bankruptcy” as identical because insolvency is a certain condition of a debtor that may last temporarily or not. Whereas bankruptcy is a consequence of procedures that have been applied to an enterprise-debtor when because of debts incurred there is no sense in executing economic-commercial activities, i.e. the enterprise is acknowledged as bankrupted and is liquidated. The main difference of the concepts under analysis, according to the author, should be acknowledged the legal consequences caused by them. Before defining the procedure of bankruptcy the author discloses the main features of bankruptcy procedure, generalizes opinions of different authors and definitions used in different legal regulations and submits the concept of bankruptcy procedure. But to disclose the real essence of the concept of bankruptcy procedure it is not enough to determine the place in the legal system of legal regulations ruling bankruptcy procedure neither it is enough to establish the definition of bankruptcy procedure, that is why the author examines thoroughly the objectives of bankruptcy procedure and possibilities of the legislator to choose one or another bankruptcy procedure regulating model. The author also specifies the essence of bankruptcy procedure models existing in foreign countries and the choice open to Lithuanian legislative authorities for regulation of bankruptcy legal relationships.

Performed theoretical analysis of the content of bankruptcy procedure formed the background for **the third part of the work “Investigation of bankruptcy procedures in court”**.

In this part of the work the author first of all analyses framework of operation of general principles of civil procedure in bankruptcy cases, i.e. dispositivity, judge's guidance over the procedure, procedure concentration. While surveying limits of application of dispositivity principle in bankruptcy cases the author observes that irrespective of the fact that in cases where increased public interest prevails on the outcome of the case, limits of dispositivity principles are narrowed although this is not the basis to ascribe bankruptcy cases to non-dispositive category of cases, furthermore bankruptcy cases in fact correspond to the features established for the category of mixed cases, i.e. both private and public interests are combined in bankruptcy cases. Bankruptcy cases feature increased public interest and the abundance of participants in bankruptcy cases thus providing the character of collectivity to bankruptcy cases and that is why the study of these cases becomes much more complicated; this also reasons an increased activity of the judge in bankruptcy proceedings giving the possibility to collect evidences on his or her own initiative, to ascribe expertises, interrogate witnesses, etc.

The other aspect which decides on investigation of peculiarities of bankruptcy cases are the participants of bankruptcy procedure legal relationships and they are dividable into those which administer justice and those which assure implementation of court decisions (the court, the trustee, the liquidator) and the participants of bankruptcy procedure (the debtor, creditors). Before starting the examination of the status of participants of bankruptcy procedure legal relationships, the author pays attention to the fact that the object of enterprise bankruptcy law regulation in the Republic of Lithuania is only the procedure of subjects that perform economic-commercial activities. Therefore there exists a gap in legal acts regulating bankruptcy legal relationships in Lithuania and this in fact violates the principle of equity of persons against the law, i.e. bankruptcy procedures may be executed only against judicial persons. Whereas all other subjects – natural persons, natural persons executing economic-commercial activities under cover of the patent, farmers and those who perform economic-commercial activities under cover of other basis foreseen by the laws – bankruptcy proceedings have not been foreseen at all.

Enterprise Bankruptcy Law of the Republic of Lithuania determines final circle of persons who can start initiation of a bankruptcy case (creditors, owners of the enterprise, head of the enterprise, the liquidator of the enterprise). Explaining the provisions of CCP of RL in a systematic way the initiation of a bankruptcy case may be also started by the prosecutor, state or municipality institutions for protection of public interest and by virtue of the order prescribed by Part 1 Article 49 of CCP of RL. But each of the subjects wishing to file a petition for initiation of a bankruptcy case underlie different order of implementation of this right established in the Enterprise Bankruptcy Law of the Republic of Lithuania. With regard to this we may distinguish two groups

of persons which can institute bankruptcy proceedings: first, the persons who have the right to file a petition to the court for initiation of a bankruptcy case and the persons who have the duty to file a petition to the court for initiation of a bankruptcy case. The incorporation in law of the duty to initiate a bankruptcy case was preconditioned by the need to increase the rehabilitation possibility for the debtor and the possibility to entirely settle up with the creditors. After the performance of the analysis of the mechanism of acquisition and realization of the rights and duties of the persons' participating in a bankruptcy case the author draw the conclusion that contemporary regulation of bankruptcy procedures is not perfect enough as the mechanism for identical protection of interests of the debtor and all creditors of the enterprise in bankrupt has not been created.

This part of the work also deals with the basics of filing a petition to initiate a bankruptcy case, the order the filing, also specific features of preparation for judicial investigation of a bankruptcy case, basis for initiating a bankruptcy case and legal outcomes thereof. Much attention is devoted to the analysis of court practice in Lithuania when dealing with bankruptcy cases and with the help of this analysis the main specific features of investigation of bankruptcy cases are revealed. Considerable attention is also paid to highlight the basis and peculiarities of the closure of a bankruptcy case when the decision is not taken on the termination of the enterprise.

Final stage of the research – Conclusions and proposals – generalizes the implementation of the objective of the work and tasks raised. Also detailed recommendations are given for the legislative authority that may be helpful in creating the most rational and the most reliable mechanism with the help of which bankruptcy proceedings shall be performed.

CONCLUSION AND SUGGESTIONS

1. Bankruptcy procedure is originated from the Roman law. It was the Roman law where the main principles of bankruptcy proceedings as we understand them today were formed: appearance of public auctions as forms of debtor's assets realization; transition from selling the debtor's entire assets as a whole to realization of assets in parts; appearance of the subject which under the oath not to seek selfish purposes executed auctions of the assets of the debtor; 30 days deadline showed up during which the debtor had the possibility to find funds to settle his indebtedness; the institute informing possible creditors about the started proceedings to settle the debts and encouragement to join the proceedings was formed; enactment of prohibition to direct the recovery towards the debtor's house holding goods; rudiments of peaceful treaty as an institute between the debtor and his creditors appeared; enactment of the protection way of the creditors' rights – *actio Pauliana*. The above mentioned provisions were in different scopes included into the legal acts regulating bankruptcy relationships of nearly all foreign states.

2. Bankruptcy relationships do not meet all necessary conditions for an independent branch of law to appear, therefore bankruptcy law should not be treated as an independent branch of law. Accordingly, material aspects of bankruptcy legal relationships are ascribable to the sub-branch of the Civil law – commercial law, whereas procedural aspects of bankruptcy legal relationships should be treated as the sub-branch of the civil procedure.

3. One should not treat the concepts of “insolvency” and “bankruptcy” as identical because insolvency is a certain financial state of a debtor that may be temporary or not. Whereas bankruptcy is the consequence of procedures that were applied to the enterprise-debtor when because of the debts incurred there is no sense in executing economic-commercial activity, the enterprise is acknowledged as bankrupted and is liquidated. It goes that the essential difference between the concepts should be acknowledged as legal outcomes reasoned by them.

4. Lithuanian legislator adopting the first EBL of RL enforced neutral model of bankruptcy regulation as the main objective indicating striving for the balance of interests of an insolvent debtor and creditors. Although evaluating the existing EBL of RL we may affirm that in Lithuania legal acts that regulate bankruptcy relationships in fact are directed to a liquidation point, i.e. credit bankruptcy regulation model because a separate Enterprise Restructuring Law of the Republic of Lithuania is drawn for the rehabilitation of the judicial person. For this reason the legislative authority is proposed to review legal acts which regulate bankruptcy proceedings paying attention to the practice of courts of the Republic of Lithuania which is in formation process and the tasks of bankruptcy proceedings and enforce neutral bankruptcy regulation model.

5. In the bankruptcy process there are all common principles of the civil procedure applied, however, some of them, for example, the non-mandatory principle or the adversarial procedure, concentration of the procedure, taking the main purpose of the bankruptcy process into account – to secure the balance of the interests of all the creditors of the enterprise in bankruptcy as well as the debtor of the enterprise, are to be limited in different stages of the bankruptcy proceedings. While the principle of the procedure guided by the judge is to be understood as a material aspect because the court avails itself of a right to collect the evidence *ex officio*. The aims of bankruptcy procedure as enacted by the legislation can be implemented to a maximum only in case the model of the court role in bankruptcy cases is incorporated. Namely the increased activity of the court role and attribution of certain control and organizational nature functions to the court would help to defend properly the rights of the enterprise under bankruptcy and the rights of all other persons participating in the bankruptcy case and shall assure implementation of the interests as protected by the laws.

6. The way the petition is filed with court for the institution of the Enterprise bankruptcy proceedings is defined in Enterprise Bankruptcy Law of the Republic of Lithuania, which describes the final list of the persons who could institute the bankruptcy proceedings, the stages of the bankruptcy proceedings, the stages of the bankruptcy proceedings (preparation for investigation of the petition for bankruptcy; the petition for bankruptcy; the investigation of the bankruptcy proceeding; the liquidation of a bankrupt enterprise), the power given to the court proves that the investigation of the bankruptcy proceedings has more peculiarities in comparison to different categories of the cases. Because of this reason it is indispensable to improve legal acts regulating investigation of bankruptcy cases and first of all Part IV of CCP of RL – “Peculiarities of investigation of separate categories of cases” as supplemented with Section XX¹ - “Specific features of investigation of bankruptcy cases”. The legislator is proposed to reject the provision given in Item 1 of Part 5 of article 9 of Enterprise Bankruptcy Law of the Republic of Lithuania as an indifferent condition for the institution of bankruptcy proceedings that states the bankruptcy proceedings are to be instituted if the court establishes that the enterprise is insolvent or the enterprise is three months late in paying the employees wages. This condition is not expedient, because it infringes upon the interests of the enterprise, therefore, it should be rejected. It would be enough to avail the employers of a right to institute the bankruptcy proceedings in case the employer is three months late in paying the employees wages or other allowances, i. e., as the grounds for filing a petition for bankruptcy and the proceedings must be instituted if the enterprise is declared to be insolvent. The legislative authority should also take into account international

practice and EBL of RL should enforce the permission to perform inclusion of homogeneous requirements which appeared before the bankruptcy case initiation day and to adopt the legal acts that could regulate the bankruptcy proceedings of the natural persons.

**THE LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS RELATED TO THE SUBJECT OF THE
DOCTORAL THESIS**

1. Mikuckienė V. Protection of Creditor's rights in bankruptcy procedure // Jurisprudencija, 2005. Vol. 78 (79).
2. Mikuckienė V. Opportunities of amicable settlement in insolvency proceedings // Jurisprudencija, 2007. Vol. 5(95).
3. Mikuckienė V. The bankruptcy of natural persons – today and perspectives // Justitia, 2003. Vol. 3-4.

REPORTS IN SCIENTIFIC CONFERENCES

1. Mikuckienė V. Protection of Creditor's rights in bankruptcy procedure // Scientific-practical conference "Issues related to doctrine and practice of civil rights implementation". Problems related to application of practice of the Civil procedure code. Lithuania Law University, November 28, 2003.
2. Mikuckienė V. The amicable settlement in bankruptcy cases // Scientific-practical conference "Alternative Justice". Mykolas Romeris University, April 27, 2005.

BRIEF ABOUT THE DOCTORAL CANDIDATE

Name:	Vilija Mikuckienė
Date and place of birth:	December 14, 1976, Šiauliai, Lithuanian.
Education:	1995 – 2000 Vilnius University Faculty of Law
Work experiences	2000 – 2003 The Court of Appeal of Lithuania, judge assistant. 2003 – present Mykolas Romeris University Faculty of Law, The Department of Civil Procedure, lecturer. 2003 – present The Court of Appeal of Lithuania, assistant of the President of Court.
Studies abroad	Study visit in the French National School of Judges

Vilija Mikuckienė

BANKROTO BYLŲ NAGRINĖJIMO TEISME YPATUMAI

Reziumė

Disertacinio darbo aktualumas. Kadangi ne visi civiliniai ginčai pasižymi socialiniu reikšmingumu, spręstinių klausimų skaitlingumu ir sudėtingumu, nėra tikslinga visų rūšių ginčams taikyti tą patį bylų nagrinėjimo modelį, todėl labai svarbu, atsižvelgiant į civilinių santykių pobūdį, sudėtingumą bei visuomeninę svarbą diferencijuoti atskirų kategorijų civilinių bylų nagrinėjimo ypatumus. Civilinių bylų nagrinėjimas diferencijuojamas pagal bylų sudėtingumą bei materialinių teisinių santykių prigimtį. Įstatymų leidėjas, išskirdamas skirtingas civilinių bylų kategorijas, remiasi dviem kriterijais: būtinybe apsaugoti viešąjį interesą civilinėse bylose, kuriose ginčas kilo dėl visuomenei svarbių ir reikšmingų teisinių santykių, bei bylų sudėtingumu, t. y. atsižvelgia į teisinių santykių, kurių srityje kilo ginčas, specifiką bei tikslingumą, tam tikriems santykiams taikyti specialias ginčo sprendimo taisykles.

Galimybė išskirti atskirų kategorijų civilinių bylų nagrinėjimo ypatumus Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau tekste – LR CPK) projekto aiškinamajame rašte buvo įvertinta, kaip neabejotinas privalumas. Nežiūrint į tai, kad ne tik iš šeimos, darbo santykių, daikto valdymo pažeidimų (LR CPK IV dalies XIX, XX, XXI skyriai) kylantys ginčai pasižymi tam tikrais procesiniais nagrinėjimo ypatumais (padidintu viršuoju interesu, aktyvesniu teismo vaidmeniu, galiojančiais specifiniais principais bei skirtinga apimtimi veikiančiais bendraisiais proceso principais), prie atskirų kategorijų bylų, be jokios abejonės, priskirtinos ir bankroto bei restruktūrizavimo bylos, kurių nagrinėjimo tvarka pasižymi beveik didžiausiais procesiniais ypatumais, lyginant su LR CPK nustatyta bendrąja ginčų nagrinėjimo tvarka.

Tačiau Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko kitokią bankroto bylų nagrinėjimo reglamentavimą nei bylų, kylančių iš šeimos, darbo santykių ar dėl daikto valdymo pažeidimų, t. y. bankroto ir restruktūrizavimo bylų nagrinėjimo procesinius ypatumus įtvirtino ne LR CPK IV dalyje, kurioje nustatyti atskirų kategorijų bylų nagrinėjimo ypatumai, bet specialiuosiuose teisės aktuose – Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (toliau tekste – LR ĮB) ir Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatyme (toliau tekste – LR ĮRI). Toks įstatymų leidėjo pasirinkimas, bankroto ir restruktūrizavimo bylų nagrinėjimą nustatančių normų neinkorporavimas į pagrindinį norminį aktą, reglamentuojantį civilinių bylų nagrinėjimo procedūras Lietuvos teismuose, o tik nustatant, jog LR CPK nuostatos taikomos tiek, kiek neprieštarauja Įmonių

bankroto bei Įmonių restruktūrizavimo įstatymams (LR CPK 1 str. 1 d.), atrodo nepagrįstas, kadangi procesinių bylų nagrinėjimo ypatumų nustatymas specialiajame įstatyme nėra būdingas Lietuvos teisinei sistemai ir kodifikavimo tradicijoms. Paprastai specialiaisiais aktais reglamentuojami atskiri materialinių teisinių santykių aspektai, o procesinius tokių santykių aspektus reglamentuoja procesiniai įstatymai – kodeksai .

Minėta įstatymo leidėjo pozicija, galėtų būti pateisinta tik vienu aspektu, o būtent, dėl bankroto santykius reguliuojančių teisės aktų kazuistiškumo, kuris nebūdingas procesinius teisinius santykius reguliuojančiam LR CPK.

LR ĮBĮ kazuistiškumą nulėmė tai, kad įmonės bankrotas ir jo vykdymo procesas yra nepaprastai sudėtingas ekonominis, socialinis ir teisinis reiškinys, pasižymintis kompleksišku, t. y. labai glaudžiu materialinių ir procesinių teisės normų ryšiu. Be to, bankroto proceso institutas, atkūrus Lietuvos valstybingumą, yra sąlyginai naujas reiškinys, todėl bankroto proceso teisinių santykių reglamentavimas nėra lengvas uždavinys. Kadangi bankroto teisinius santykius reglamentuojantys teisės aktai nėra pakankamai tobuli, nors per pastaruosius penkiolika metų ne kartą buvo keisti ir tobulinti (LR ĮBĮ, turėjo net tris pagrindines redakcijas, kurios daugybę kartų buvo taisytos ir tikslintos), tai iš esmės apsunkina jų taikymą teismų praktikoje. Dėl šios priežasties, teoriniai ir praktiniai tyrimai, siekiant nustatyti bankroto teisinius santykius reguliuojančių teisės aktų spragas, kolizijas bei netobulumus, yra neišvengiami.

Dažna teisės aktų, reglamentuojančių bankroto teisinius santykius kaita, nulemia bankroto bylų nagrinėjimo teisme sudėtingumą, kurį taip pat sąlygoja ir poreikis ginti padidintą viešąjį interesą, specifinė proceso struktūra, nulemta, kaip jau minėta, LR ĮBĮ kazuistiškumo, byloje dalyvaujančių asmenų gausos bei ypatingo teisinio statuso. Dėl nurodytų priežasčių, dažnai iš teismo, nagrinėjančio bankroto bylas, reikalaujama ne tik teisinių, bet ir ekonominių žinių (tinkamo atskirų teisinių formų įmonių vykdomos veiklos specifikos, atliekamų finansinių operacijų bei juos lydinių dokumentų turinio suvokimo), todėl tinkamas bankroto procedūrų reglamentavimas padėtų šios kategorijos bylų nagrinėjimą padaryti sklandesnį, operatyvesnį ir ekonomiškesnį.

Dėl išdėstytų priežasčių teorinių bei praktinių bankroto proceso aspektų mokslinė analizė tampa itin aktuali ir iš esmės padeda įstatymų leidėjui apsispręsti dėl vieno ar kito bankroto proceso modelio ar reglamentavimo aspekto pasirinkimo. Tokio pobūdžio moksliniai tiriamieji darbai padeda užpildyti bankroto teisinius santykius reglamentuojančių teisės aktų spragas bei tobulinti galiojančių teisės aktų normas, dėl ko jų taikymas praktikoje paprastesnis.

Siekiant užtikrinti efektyvų teisminį bankroto bylų nagrinėjimą, būtina pašalinti LR CPK ir specialiųjų įstatymų, nustatančių atskirus bankroto procedūrų vykdymo ypatumus, normų

prieštaravimus, tinkamai sureglamentuoti bankroto teisinius santykius, sukuriant įstatymų bazę, kurios pagrindu būtų galima suformuoti vieningą teisminę bankroto bylų nagrinėjimo praktiką, nustatant aiškias bankroto procedūras bei jų atlikimo tvarką, taip užtikrinant kuo operatyvesnį, koncentruotesnį ir ekonomiškesnį tarpusavyje susijusių ūkio subjektų turtinių ginčų, kylančių dėl nesugebėjimo įvykdyti finansinių įsipareigojimų, sprendimą, užtikrinant labiau pažeidžiamų ūkio subjektų teisių ir teisėtų interesų apsaugą, efektyviai saugant ir savalaikiai ginant visuomenės interesus.

Būtent todėl, kad nagrinėjant bankroto bylas teisme iškylanti problematika ir jos įveikimo būdai yra sudėtingi, o mokslinių tiriamųjų darbų šia tema nėra gausu, šio mokslinio tiriamojo darbo aktualumas, naujumas bei praktinė reikšmė, autorės nuomone, neturėtų kelti abejonių. Lietuvoje kompleksinio tyrimo, susijusio su bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumais, apskritai nėra atlikta, todėl tokios analizės atlikimas aktualus ir teoriniu, ir praktiniu požiūriu.

Tyrimo objektas. Šio mokslinio tyrimo objektas - bankroto teisiniai santykiai bei bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai, bankroto procedūrų kilmė, raida, teisinė prigimtis, tikslai, esmė bei principai.

Bankroto bylų procesiniai ypatumai gali būti nagrinėjami įvairiais aspektais. Šiame moksliniame darbe visų pirma siekiama išanalizuoti teismo bankroto proceso esmę, paskirtį, pagrindinius principus bei ypatumus, keliamus tikslus bei uždavinius, o taip pat atskleisti jų įgyvendinimo mechanizmą.

Antra, šio mokslinio tiriamojo darbo paskirtis nėra vien teorinė teismo bankroto proceso ypatumų analizė. Disertacijoje nagrinėjamos konkrečios bankroto procesą reglamentuojančios įstatymų normos, siekiant atskleisti jų tarpusavio sisteminių ryšių, paskirtį bei surasti optimaliausią jų aiškinimo ir taikymo praktikoje variantą, o taip pat atskleisti įstatymų leidėjo siekius įtvirtinant vieną ar kitą bankroto proceso modelį Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Analizuojant Lietuvos ir užsienio valstybių teorinę literatūrą yra pastebimi teismo reguliavimo trūkumai bei pateikiami pasiūlymai įstatymų leidėjui, kaip tobulinti bankroto teismo santykių reguliavimą. Moksliniam darbui keliami tikslai nulėmė tai, kad šiame darbe nėra analizuojamos visos be išimties teisės normos, reglamentuojančios bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumus. Šiame darbe pirmenybė teikiama toms nuostatoms, kurias taikant praktikoje, autorės nuomone, kyla ar gali kilti tam tikrų problemų.

Tyrimo dalykas. Darbe analizuojami Lietuvos ir atskirų užsienio valstybių įstatymai, nulemiantys bankroto bylų nagrinėjimo teisme specifiką. Kadangi bankroto institutas pasižymi kompleksiniu pobūdžiu, aptariant bankroto proceso ypatumus, nėra įmanoma visiškai atsiriboti nuo materialinių teisės normų reguliuojamų dalykų. Todėl šiame darbe, siekiant tinkamai atskleisti

bankroto bylos nagrinėjimo teisme procesinius ypatumus, aptariami ir kai kurie materialiniai bankroto teisinių santykių aspektai, bankroto ar nemokumo sąvoka, bankroto byloje dalyvaujančių asmenų statusas, pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo padavimo pagrindai ir t. t.

Darbo tikslas. Kompleksiškai ištirti bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumus, surasti esamus teisinio reguliavimo trūkumus ir pateikti jų tobulinimo pasiūlymus ir rekomendacijas.

Disertacinio darbo tikslui pasiekti disertantė iškėlė tokius pagrindinius **uždavinius**: *pirma*, atlikti bankroto proceso istorinės raidos apžvalgą, siekiant išsiaiškinti bankroto proceso atsiradimo prielaidas, vystymąsi bei atitinkamuose raidos etapuose išryškėjusius ypatumus; *antra*, nustatyti bankroto procesą reglamentuojančių teisės normų prigimtį; *trečia*, atskleisti bankroto proceso instituto esmę, turinį, tikslus bei sampratą ir jų pagalba išsiaiškinti, koks bankroto proceso reguliavimo modelis įtvirtintas Lietuvos įstatymuose; *ketvirta*, nustatyti, kokie bendrieji civilinio proceso principai ir kokia apimtimi veikia nagrinėjant bankroto bylas; *penkta*, atskleisti bankroto bylos iniciavimo, bankroto byloje dalyvaujančių asmenų teisių ir pareigų įgijimo ir realizavimo bei bankroto bylos nagrinėjimo teisme teorinius ir praktinius ypatumus bei dažniausiai kylančias problemas ir pasiūlyti jų sprendimo būdus; *šešta*, atlikti teisės aktų, reglamentuojančių bankroto bylų nagrinėjimo ypatumus, bei teismų praktikos, formuojamos nagrinėjant bankroto bylas, išsamią analizę, ir nustatyti kas nulemia bankroto bylų nagrinėjimo ypatumus.

Daktaro disertaciją sudaro įvadas, trys dėstomosios-tiriamosios dalys: „Bankroto proceso istorinė apžvalga“, „Bankroto proceso samprata“, „Bankroto bylų nagrinėjimas teisme“, išvados ir pasiūlymai. Darbo pabaigoje pateikiamas rašant disertaciją naudotos literatūros sąrašas bei autorės parengtų su darbo tema susijusių mokslinių publikacijų sąrašas.

Pirmojoje darbo dalyje „Bankroto proceso istorinė apžvalga“ atliktas koncentruotas bankroto proceso raidos istorinis tyrimas: šio instituto prigimtis, atsiradimo prielaidos, evoliucija. Analizuodama romėnų teisės institutų, reglamentuojančių skolininko ir kreditoriaus santykius bei vykdymo procedūras, raidą, autorė konstatuoja, jog būtent romėnų teisėje galima pastebėti pirmąsias bankroto proceso užuomazgas. Iš pradžių pagrindinis nemokaus skolininko santykių reguliavimas pasižymėjo tuo, kad nemokaus skolininko kreditoriai turėjo teisę nukreipti išieškojimą į skolininko asmenį, o ne į jo turtą, buvo pateisinama kreditoriaus teisė naudoti smurtą prieš atsakovą, leidžiamas ir savavaldžiavimas. Palaipsniui atsirado poreikis riboti savavališkus kreditoriaus veiksmus, leidžiant juos tik esant skolininko nesąžiningumui. Iš esmės pakitęs valstybės požiūris į skolinius santykius, kai valdžia ėmėsi riboti kreditorių savavaldžiavimą bei šiek tiek palengvino skolininkų padėtį, pasitarnavo spartesniam ūkinių-komercinių santykių vystimuisi. Taip romėnų teisėje atsirado teisės normos, kurios reguliavo išieškojimo nukreipimą į skolininko turtą. Tačiau kreditoriai įgydavo teisę ne į visą nemokaus skolininko turtą. Įstatymas

suteikė skolininkui *beneficium competentiae* teisę, kuri reiškė, jog kreditorius negalėdavo nusavinti skolininko asmeninio naudojimo daiktų, būtinų elementariam pragyvenimui. Išsamiai analizuodama atskirus romėnų teisės institutus, autorė daro išvadą, jog būtent romėnų teisėje susiformavo šiuolaikiškai suprantamo bankroto proceso pagrindai, kurie dar ir šiandien išlieka aktualūs. Išanalizavusi bankroto proceso kilmę, autorė tęsia istorinį bankroto proceso raidos ekskursą, atlikdama trumpą Viduramžių Italijos, kurioje atsirado ir pats „bankroto“ terminas, bei Naujųjų ir Naujausių laikų Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos bei Rusijos bankroto teisinių santykių raidos analizę. Šio ekskurso pagalba atskleidžiama bankroto proceso evoliucija, vienu valstybių teisės įtaka, kitų valstybių bankroto santykių reguliavimui, o taip pat šių valstybių teisės įtaka Lietuvos bankroto procedūrų vystimuisi. Tokių valstybių, kaip Prancūzijos, Vokietijos bei Rusijos bankroto procedūrų analizė pasirinkta neatsitiktinai, kadangi atsižvelgdama į tai, kad atskirose Lietuvos teritorijos dalyse ilgą laiką galiojo Rusijos Imperijos, Vokietijos Imperijos bei Lenkijos įteisinti Prancūzijos įstatymai, ši apžvalga yra neišvengiama. Autorė taip pat išskiria ir analizuoja skirtingus Lietuvos bankroto proceso raidos etapus: bankroto procedūrų užuomazgas Lietuvos statutuose; bankroto teisinių santykių reglamentavimą 1840-1918 m., 1918-1940 m., 1990-2007 m.

Antrojoje darbo dalyje „Bankroto proceso samprata“ iš pradžių yra atskleidžiama bankroto procesą reguliuojančių normų teisinė prigimtis ir santykis su materialinės teisės normomis. Aiškinamasi ar egzistuoja visos prielaidos bankroto santykius reguliuojančioms teisės normoms suformuoti savarankišką teisės šaką – bankroto teisę. Autorė konstatuoja, jog bankroto santykiai, neatitinka visų savarankiškai teisės šakai atsirasti būtinų sąlygų, todėl bankroto teisė neturėtų būti laikomos savarankiška teisės šaka. Toliau autorė analizuoja bankroto proceso sąvoką. Norėdama suformuluoti bankroto proceso definiciją, autorė gilinasi į terminų „nemokumas“ ir „bankrotas“ esmę, prieidama išvados, jog nederėtų tapatinti sąvokų „nemokumas“ ir „bankrotas“. Esminiu analizuojamų sąvokų skirtumu, autorės nuomone, pripažintini būtent jų sukeliama teisiniai padariniai. Prieš apibrėždama bankroto procesą, autorė atskleidžia esminius bankroto proceso požymius, apibendrina įvairių autorių nuomones bei teisės aktuose vartojamas definicijas analizuojamu klausimu, ir pateikia bankroto proceso sąvoką. Tačiau tikrajai bankroto proceso esmei atskleisti, nepakanka nustatyti bankroto procesą reguliuojančių teisės normų vietą teisės sistemoje ar apibrėžti bankroto proceso definiciją, todėl autorė išsamiai analizuoja bankroto proceso tikslus bei įstatymo leidėjo galimybes pasirinkti vienokią ar kitokią bankroto santykių reguliavimo modelį. Atskleidžia užsienio valstybėse egzistuojančių bankroto proceso modelių esmę bei Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkimą, reguliuojant bankroto teisinius santykius.

Atlikta teorinė bankroto proceso turinio analizė suformavo prielaidas pereiti prie **trečiosios darbo dalies „Bankroto bylų nagrinėjimas teisme“**. Šioje darbo dalyje, visų pirma,

analizuojamos bendrųjų civilinio proceso principų – dispozityvumo, rungimosi, teisėjo vadovavimo procesui, proceso koncentruotumo – veikimo ribos bankroto bylose. Analizuodama dispozityvumo principo taikymo ribas bankroto bylose, disertantė pastebi, jog nežiūrint į tai, kad bylose, kuriose dominuoja padidintas viešasis interesas jų baigtimi, dispozityvumo principo ribos yra siaurinamos, tačiau tai neduoda pagrindo bankroto bylas priskirti nedispozityvių bylų kategorijai, juolab, kad bankroto bylos iš esmės atitinka mišrių bylų kategorijai nustatytus požymius, t. y. bankroto bylose yra derinami ir privatūs, ir viešieji interesai. Kadangi bankroto bylos pasižymi padidintu viešuoju interesu, o bankroto byloje dalyvaujančių asmenų gausa suteikia bankroto byloms kolektyvinį pobūdį, dėl ko šių bylų nagrinėjimas tampa gerokai sudėtingesnis, tai nulemia ir padidintą teisėjo aktyvumą bankroto procese, kuris pasireiškia galimybe savo iniciatyva rinkti įrodymus, skirti ekspertizes, apklausti liudytojus ir pan.

Kitas aspektas, nulemiantis bankroto bylų nagrinėjimo ypatumus yra bankroto proceso teisinių santykių dalyviai, kuriuos galima suskirstyti į vykdančius teisingumą ir užtikrinančius teismo sprendimų įgyvendinimą (teismas, administratorius, likvidatorius) bei bankroto proceso dalyvius (skolininkas, kreditoriai). Autorė atkreipia dėmesį, jog Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo reglamentavimo objektas yra tik subjektų, vykdančių ūkinę komercinę veiklą, bankroto procesas. Taigi Lietuvos bankroto teisinius santykius reglamentuojančiuose teisiniuose aktuose egzistuoja spraga, dėl ko iš esmės pažeidžiamas asmenų lygybės prieš įstatymą principas, t. y. bankroto procedūros gali būti vykdomos tik juridiniams asmenims. Tuo tarpu visiems kitiems subjektams – fiziniams asmenims, fiziniams asmenims vykdančioms ūkinę-komercinę veiklą pagal įsigytą verslo liudijimą, ūkininkams, o taip pat tiems, kurie vykdo ūkinę-komercinę veiklą kitais įstatymuose numatytais pagrindais – bankroto procedūros apskritai nenumatytos.

LR ĮBĮ nustato baigtinį asmenų, galinčių inicijuoti bankroto bylos iškėlimą ratą (kreditoriai, įmonės savininkai, įmonės vadovas, įmonės likvidatorius). Sistemiskai aiškinant LR CPK nuostatas, bankroto bylos iškėlimą gali inicijuoti ir prokuroras, valstybės ar savivaldybių institucijos, gindamos viešąjį interesą LR CPK 49 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka. Tačiau kiekvienam iš subjektų, norinčiam paduoti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, LR ĮBĮ nustato skirtingą šios teisės įgyvendinimo tvarką. Atsižvelgiant į tai, galima išskirti dvi asmenų grupes, galinčias inicijuoti bankroto procedūras: pirma, asmenis, turinčius teisę paduoti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, ir, asmenis, turinčius pareigą paduoti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Bankroto bylos iškėlimo iniciavimo pareigos įtvirtinimą įstatyme sąlygojo poreikis padidinti skolininko rehabilitacijos galimybę bei galimybę visiškai atsiskaityti su kreditoriais. Atlikusi bankroto byloje dalyvaujančių asmenų teisių ir pareigų įgijimo ir realizavimo mechanizmo analizę, disertantė daro išvadą, jog dabartinis bankroto procedūrų reglamentavimas

nėra pakankamai tobulas, nes nesukuria mechanizmo skolininko bei visų bankrutuojančios įmonės kreditorių vienodai interesų apsaugai užtikrinti.

Šioje darbo dalyje taip pat aptariami pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pagrindai, pareiškimo padavimo tvarka, pasirengimo nagrinėti bankroto bylą teisme ypatumai, bankroto bylos iškėlimo sąlygos bei sukeliama teisiniai padariniai. Daug dėmesio skirta Lietuvos teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, analizei, kurios pagalba atskleidžiami pagrindiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai. Taip pat nemažai dėmesio autorė skiria ir bankroto bylos užbaigimo nepriimant sprendimo dėl įmonės pabaigos pagrindams bei ypatumams akcentuoti.

Baigiamoji mokslinio tiriamojo darbo dalis – Išvados ir pasiūlymai – apibendrina pasirinkto darbo tikslo bei užsibrėžtų uždavinių įgyvendinimą. Joje taip pat pateikiami konkretūs pasiūlymai įstatymų leidėjui, galintys padėti suformuoti racionaliausią ir patikimiausią mechanizmą, kurio pagalba būtų vykdomos bankroto procedūros.

Darbo pabaigoje atlikti moksliniai tyrimai bei gauti rezultatai apibendrinami ir pateikiamos pagrindinės išvados:

1. Bankroto procesas kildintinas iš romėnų teisės. Būtent romėnų teisėje susiformavo pagrindiniai šiuolaikiškai suprantamo bankroto proceso principai: asmeninės atsakomybės pakeitimas turtine; viešųjų varžytinių, kaip skolininko turto realizavimo formos, atsiradimas; pereita nuo viso skolininko turto, kaip visumos, pardavimo, prie turto realizavimo dalimis; atsirado subjektas, kuris, davęs priesaiką nesiekti savanaudiškų tikslų, vykdavo skolininko turto varžytines; atsirado 30 dienų terminas per kurį skolininkas turėjo galimybę surasti lėšų įsiskolinimams padengti; susiformavo galimų kreditorių informavimo apie pradėtas skolų gražinimo procedūras ir raginimo prisijungti prie minėto proceso institutas; įsigaliojo draudimas nukreipti išieškojimą į skolininko namų apyvokos daiktus; atsirado taikos sutarties instituto tarp skolininko ir jo kreditorių užuomazgos; įtvirtintas kreditorių teisių apsaugos būdas - *actio Pauliana*. Išvardintos nuostatos vienokia ar kitokia apimtimi buvo perkeltos į beveik visų užsienio valstybių bankroto santykius reguliuojančius teisės aktus.

2. Bankroto santykiai, neatitinka visų savarankiškai teisės šakai atsirasti būtinų sąlygų, todėl bankroto teisė neturėtų būti laikoma savarankiška teisės šaka. Atitinkamai, bankroto teisių santykių materialiniai aspektai priskirtini Civilinės teisės pošakiui – komercinei teisei, o bankroto teisių santykių procesiniai aspektai laikytini civilinio proceso pošakiu.

3. Nereikėtų tapatinti sąvokų „nemokumas“ ir „bankrotas“, nes nemokumas yra tam tikra skolininko finansinė būklė, kuri gali būti tiek laikina, tiek ir ne. Tuo tarpu bankrotas – tai procedūrų, kurios taikomos įmonei skolininkei, kai dėl susidariusių skolų nebėra prasmės vykdyti ūkinę-komercinę veiklą, pasekmė, kai įmonė pripažįstama bankrutavusia ir likviduojama. Taigi

esminiu analizuojamų sąvokų skirtumu reikėtų pripažinti jų sukeltus teisinius padarinius. Atitinkamai, bankroto procesu laikytina – teismo, kitų bankroto procese dalyvaujančių asmenų (skolininko, kreditorių, administratoriaus) procesinių veikslių visuma, taikoma nemokiam skolininkui ir skirta proporcingam kreditorių reikalavimų patenkinimui.

4. Lietuvos įstatymų leidėjas, priimdamas pirmąjį LR ĮBĮ, įtvirtino neutralųjį bankroto reguliavimo modelį, kaip pagrindinį tikslą nurodydamas nemokaus skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyros siekimą. Tačiau vertinant šiuo metu galiojantį LR ĮBĮ, galima teigti, jog Lietuvoje bankroto santykius reglamentuojantys teisės aktai iš esmės yra nukreipti į likvidacinį tikslą, t. y. kreditoriškąjį bankroto reguliavimo modelį, kadangi juridinio asmens reabilitavimui yra skirtas atskiras Lietuvos Respublikos restruktūrizavimo įstatymas. Dėl to įstatymų leidėjui siūlytina peržiūrėti bankroto procedūras reguliuojančius teisės aktus ir atsižvelgiant į Lietuvos teismų formuojamą praktiką bei paties bankroto proceso tikslus, įtvirtinti neutralųjį bankroto reguliavimo modelį.

5. Bankroto procese veikia visi bendrieji civilinio proceso principai, tačiau, kai kurie iš jų, pavyzdžiui, dispozityvumo ar rungimosi, proceso koncentruotumo, atsižvelgiant į pagrindinį bankroto proceso tikslą – užtikrinti tiek visų bankrutuojančios įmonės kreditorių, tiek ir pačios įmonės skolininkės interesų pusiausvyrą, atskirose bankroto bylos nagrinėjimo stadijose yra ribojami. Tuo tarpu teisėjo vadovavimo procesui principas bankroto bylų nagrinėjimo metu pasireiškia netgi materialiojo aspektu, kuomet teismui yra suteikta teisė *ex officio* rinkti įrodymus. Įstatymų leidėjo įtvirtintus bankroto proceso tikslus maksimaliai galima įgyvendinti tik esant šiuo metu įtvirtintam aktyvaus teismo bankroto byloje modeliui. Būtent padidintas teismo vaidmens aktyvumas ir tam tikrų tiek kontrolės, tiek organizacinio pobūdžio funkcijų priskyrimas teismui, padeda tinkamai ginti visų bankroto byloje dalyvaujančių asmenų teises bei užtikrinti įstatymais saugomų interesų įgyvendinimą.

6. Kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo tvarka, kuomet LR ĮBĮ apibrėžia baigtinį asmenų, galinčių inicijuoti bankroto procedūras, ratą, specifinės bankroto bylos nagrinėjimo stadijos (pasirengimo nagrinėti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo; bankroto bylos iškėlimo; bankroto bylos nagrinėjimo iš esmės; bankrutavusios įmonės likvidavimo), teismui suteiktų įgaliojimų apimtis, rodo, jog bankroto bylų nagrinėjimas pasižymi bene didžiausiais ypatumais lyginant su kitų kategorijų bylomis. Dėl to, būtina tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius bankroto bylų nagrinėjimą, o visų pirma, LR CPK IV dalį - „Atskirų kategorijų bylų nagrinėjimo ypatumai“ papildant XX¹ skyriumi - „Bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“, kurioje siūlytina nustatyti pagrindines bankroto bylų nagrinėjimo taisykles. Įstatymų leidėjui taip pat siūlytina, kaip savarankiškos bankroto bylos iškėlimo sąlygos, atsisakyti LR ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkte

įtvirtintos nuostatos, kuomet įmonei bankroto bylą iškelia, kai nustatoma, jog įmonė daugiau kaip tris mėnesius vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą. Ši bankroto bylos iškėlimo sąlyga nėra racionali, kadangi iš esmės pažeidžia įmonės interesus, todėl jos turėtų būti atsisakyta. Pakaktų įmonės darbuotojams, kuriems darbdavys daugiau kaip tris mėnesius nemoka darbo užmokesčio ar kitų su darbo santykiais susijusių išmokų, palikti bankroto proceso iniciavimo teisę, t. y. kaip pagrindą pareiškimui dėl bankroto bylos iškėlimo paduoti, o bankroto bylą įmonei kelti tik nustačius įmonės nemokumo faktą. Be to, įstatymų leidėjas turėtų atsižvelgti į tarptautinę praktiką ir LR ĮBĮ įtvirtinti leidimą atlikti vienaarūšių reikalavimų, atsiradusių iki bankroto bylos iškėlimo dienos, įskaitymą, o taip pat priimti teisės aktus, reguliuojančius fizinių asmenų bankroto procedūras.

DISERTANTĖS MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

1. Mikuckienė V. Kreditorių teisių apsauga bankroto procese. Jurisprudencija // 2005. Nr.78 (79).
2. Mikuckienė V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto byloje. Jurisprudencija // 2007. Nr. 5(95).
3. Mikuckienė V. Fizinų asmenų bankrotas – nūdiena ir perspektyvos. Justitia // 2003. Nr. 3-4.

PRANEŠIMAI MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

1. Mikuckienė V. Kreditorių teisių apsauga bankroto procese // Mokslinė-praktinė konferencija „Civilinių teisių įgyvendinimo doktrinos ir praktikos klausimai“. Civilinio proceso kodekso taikymo problemos. Lietuvos teisės universitetas, 2003 m. lapkričio 28 d.
2. Mikuckienė V. Taikos sutartis bankroto byloje //Mokslinė-praktinė konferencija „Alternatyvus teisingumas“. Mykolo Romerio universitetas, 2005 m. balandžio 27 d.